

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Ivo Pospíšila, soudkyně Lenky Kaniové a soudce Petra Pospíšila v právní věci žalobkyně: **A. L.**, zastoupená JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem se sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5, proti žalovanému: **Ministerstvo práce a sociálních věcí**, se sídlem Na Poříčním právu 1/376, Praha 2, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 12. 3. 2024, č. j. MPSV-2024/50746-711/1, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. 3. 2025, č. j. 15 Ad 5/2024 - 37,

t a k t o :

- I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. 3. 2025, č. j. 15 Ad 5/2024 - 37, **se zrušuje.**
- II. Rozhodnutí Ministerstva práce a sociálních věcí ze dne 12. 3. 2024, č. j. MPSV-2024/50746-711/1, **se zrušuje** a věc **se vrací** žalovanému k dalšímu řízení.
- III. Žalovaný **je povinen** zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení v celkové výši 24 612 Kč k rukám zástupce žalobkyně JUDr. Lubomíra Müllera, advokáta, do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] V projednávané věci se Nejvyšší správní soud zabýval otázkou, zda *rozhodnutím o věznění* ve smyslu § 2 zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně

zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945 (dále jen „odškodňovací zákon“) je také *rehabilitační usnesení o zastavení trestního stíhání* (vydané na základě § 33 odst. 1 a § 2 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci).

[2] Prvostupňovým rozhodnutím Česká správa sociálního zabezpečení zastavila podle § 102 odst. 4 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, řízení o žádosti žalobkyně o vydání nového rozhodnutí ve věci poskytnutí jednorázové peněžní částky podle § 2 odškodňovacího zákona. Manžel žalobkyně L. L. byl totiž ve sporném období držen ve vazbě a řízení v jeho trestní věci bylo zastaveno již ve fázi přípravného řízení. Odškodnění však politickým vězňům, resp. vdovám a vdovcům po těchto osobách, náleží pouze za podmínky, že v jejich věci byl vydán odsuzující rozsudek, který byl následně dle rehabilitačních předpisů zrušen. Žalovaný odvolání žalobkyně zamítl.

[3] Žalobkyně se proto obrátila na městský soud, který její žalobu napadeným rozsudkem zamítl. Dospěl k závěru, že manžela žalobkyně je nutno považovat za osobu poškozenou podle zákona o soudní rehabilitaci a účastnou na soudní rehabilitaci. K tomu se ovšem neváže nárok na odškodnění podle odškodňovacího zákona, jelikož podmínkou pro vznik nároku je rozhodnutí o věznění. Odkázal na judikaturu Nejvyššího správního soudu a uzavřel, že podmínka zrušení rozhodnutí o věznění je splněna výhradně tehdy, když po vykonané vazbě byl vydán odsuzující rozsudek, který následně soud v rehabilitačním řízení zrušil. Jestliže trestní stíhání manžela žalobkyně skončilo rehabilitačním usnesením o zastavení trestního stíhání, není tato podmínka splněna. K námitce zásady rovnosti uvedl, že žalobkyně sice poukázala na šest konkrétních případů (z let 2002, 2003, 2011, 2020 a 2024), doložila však pouze jedno rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení. To podle něj nestačilo k prokázání ustálené praxe správního orgánu, navíc by se jednalo o praxi nezákonnou, která nemohla založit legitimní očekávání.

II. Obsah kasační stížnosti a vyjádření žalovaného

[4] Žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) napadla rozsudek městského soudu kasační stížností, v níž navrhla, aby Nejvyšší správní soud zrušil rozsudek a rozhodnutí žalovaného a vrátil věc žalovanému k dalšímu řízení.

[5] Judikatura citovaná městským soudem je podle ní nepřiléhavá a skutkově se odlišuje od případu stěžovatelky. Rozhodnutím o věznění nemusí být pouze odsuzující rozsudek, ale i jiná rozhodnutí, v případě jejího manžela například usnesení o vzetí do vazby. Takový výklad je pak v souladu s obecnými zásadami vyslovenými Ústavním soudem v případech rehabilitace a následného odškodňování těchto osob.

[6] Stěžovatelka zopakovala, že před městským soudem poukázala na šest rozhodnutí vydaných v obdobných věcech. Jejich existenci nikdo nezpochybňoval a také z vyjádření žalovaného vyplývá, že v nich Česká správa sociálního zabezpečení nárok přiznala.

[7] Žalovaný ve svém vyjádření ke kasační stížnosti uvedl, že Česká správa sociálního zabezpečení skutečně v minulosti osobám v obdobném postavení jako stěžovatelka nárok přiznávala, od roku 2004 však na základě judikatury Nejvyššího správního soudu svou praxi

pokračování

změnila a ta je s ní tedy nyní v souladu. Navrhl, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

[8] Stěžovatelka v replice zopakovala svou kasační argumentaci.

III. Právní hodnocení Nejvyššího správního soudu

[9] Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že kasační stížnost je projednatelná. Následně přezkoumal rozsudek městského soudu v rozsahu důvodů uplatněných v kasační stížnosti, včetně důvodů, ke kterým je povinen přihlížet z úřední povinnosti [§ 109 odst. 3 a 4 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“)]. Kasační stížnost je **důvodná**.

[10] Podle § 2 odst. 1 odškodňovacího zákona platí, že politickými vězni jsou osoby, *u kterých bylo rozhodnutí o jejich věznění zcela nebo částečně zrušeno podle [zákona o soudní rehabilitaci], nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu* (společně dále jen „rehabilitační zákony“). Zákon se pak rovněž vztahuje na vdovy a vdovce po politických vězňích, jejichž manželství trvalo po celou dobu věznění, či vzniklo během jejich věznění a jejich manžel kdykoliv později zemřel (§ 2 odst. 2 odškodňovacího zákona).

[11] Manžel stěžovatelky byl dne 29. 5. 1979 zadržen a následně vazebně stíhán pro trestný čin podvracení republiky, jehož se měl spolu s dalšími spoluobviněnými dopustit (zjednodušeně řečeno) tím, že byl aktivním členem Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Trestní stíhání proti němu bylo usnesením zahájeno dva dny po jeho zadržení. Z vazby byl propuštěn o sedm měsíců později, trestní stíhání však bylo zastaveno až v prosinci 1989, resp. v roce 1990. Následně jedna z osob, které byly společně s manželem stěžovatelky stíhány pro stejný skutek, podala žádost o pokračování v trestním stíhání podle § 33 odst. 1 zákona o soudní rehabilitaci. Na základě ní Generální prokurátor České a Slovenské Federativní republiky zastavil rehabilitačním usnesením trestní stíhání mj. manžela stěžovatelky, *„a to z důvodů uvedených v § 1 a v § 2 odst. 1 zák. č. 119/90 Sb., o soudní rehabilitaci“*.

[12] Městský soud odůvodnil své rozhodnutí odkazem na rozsudky, v nichž Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že výkon vazby bez následného odsuzujícího rozsudku nemůže založit nárok podle § 2 odškodňovacího zákona (rozsudky NSS ze dne 31. 5. 2005, č. j. 6 Ads 11/2004 - 30; ze dne 10. 7. 2003, č. j. 5 A 547/2002 - 17; a ze dne 21. 8. 2003, č. j. 5 A 554/2002 - 17). Tato rozhodnutí se ovšem od případu stěžovatelky liší v tom, že ani v jednom z nich u žalobců nedošlo k rehabilitaci podle rehabilitačních zákonů. Nejvyšší správní soud se přitom ztotožňuje s městským soudem v tom, že vzhledem k dříve uvedenému (viz předchozí tohoto rozsudku) manžel stěžovatelky byl oproti citovaným případům osobou poškozenou podle zákona o soudní rehabilitaci a účastnou na soudní rehabilitaci (bod 19 rozsudku městského soudu).

[13] Nejvyšší správní soud připomíná, že rehabilitační zákony i odškodňovací zákon je potřeba vykládat v souladu s judikaturou Ústavního soudu. Ten v kontextu odškodňovacího zákona dříve vyslovil, že *„účel a smysl právních předpisů není možné hledat pouze ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém jsou vždy také přítomny i principy uznávané demokratickými právními státy. Lze říci, že tyto zásady platí tím spíše v řízeních, ve kterých dochází k aplikaci zákonů, kterými se demokratický právní stát snaží reagovat na křivdy vzniklé za minulého nedemokratického režimu“* (nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 605/03; obdobně nález ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. I. ÚS 712/05). V těchto

pokračování

případech shledal, že ačkoli § 2 odst. 1 odškodňovacího zákona předpokládá, že rozhodnutí o věznění je zrušeno podle rehabilitačních předpisů, nelze nárok na odškodnění odepřít osobě, která dosáhla zproštění obžaloby podle obecných ustanovení trestního řádu a obdržela rozhodnutí o tom, že je účastna soudní rehabilitace podle § 33 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci. V nálezu ze dne 26. 10. 2007, sp. zn. I. ÚS 2366/07, Ústavní soud zopakoval, že „teleologický přístup k výkladu práva musí převážet nad čistě dogmaticky gramatickým výkladem, tak aby byl v maximální míře naplněn účel rehabilitačních a na ně navazujících předpisů, jímž je zmírnění křivd spáchaných předchozím režimem“ (bod 10 citovaného nálezů). Ústavní soud v těchto rozhodnutích vyložil odškodňovací zákon široce jeho obecnějším účelem, ačkoliv doslovný jazykový výklad by vedl k závěru, že nárok na jednorázové odškodnění náleží výlučně těm osobám, v jejichž případech byla trestní rozhodnutí zrušena na základě rehabilitačních předpisů, nikoliv podle obecných předpisů trestního práva.

[14] Také podle judikatury Nejvyššího správního soudu je „nezbytné, aby správní orgány i soudy při posuzování věcí podle [odškodňovacího zákona] postupovaly obzvláště citlivě a s přihlédnutím ke specifickému okolnostem každého jednotlivého případu“, neboť „každý případ soudní rehabilitace a odškodnění křivd spáchaných minulým režimem má své specifické okolnosti a je jedinečný“ (rozsudek NSS ze dne 13. 5. 2020, č. j. 1 Ads 360/2019 - 20, bod 27).

[15] Ustanovení § 2 odst. 1 odškodňovacího zákona sice požaduje, aby rozhodnutí o věznění bylo zrušeno, v případě manžela stěžovatelky tato podmínka ovšem naplněna být ani nemohla. Na jednu stranu nebylo možné zrušit rozhodnutí o vzetí do vazby, neboť to samo o sobě vinu nevyslovalo, na druhou stranu nebylo možné zrušit ani rozhodnutí, které by z trestního stíhání mohlo vzejít, neboť trestní stíhání za minulého režimu nebylo nikdy uzavřeno. Manžel stěžovatelky se přitom zároveň účastnil soudní rehabilitace.

[16] Jak také správně poznamenala stěžovatelka, má-li na odškodnění za nezákonné vzetí do vazby nárok osoba, která byla následně odsouzena (§ 23 odst. 1 zákona o soudní rehabilitaci), není důvodu pro odepření nároku stěžovatelce, jejíž manžel byl oproti tomu trestně stíhán po dobu deseti let, aniž by obvinění proti němu bylo staženo, trestní řízení ukončeno odsuzujícím rozsudkem a zároveň obdržel rehabilitační rozhodnutí. Není přitom sporu o tom, že manžel stěžovatelky byl v roce 1979 zbaven osobní svobody nezákonně. Opačný závěr by naopak bezdůvodně lpěl na jazykovém výkladu ustanovení, které zjevně směřuje k odškodnění osob, u nichž je prokázáno, že byly minulým režimem perzekuovány a z tohoto důvodu zbaveny osobní svobody.

[17] Jelikož Nejvyšší správní soud zaujal odlišný právní názor na oprávněnost nároku stěžovatelky než městský soud a správní orgány, nezabýval se již námitkou legitimního očekávání a zásady rovnosti. Nicméně nepřehlédl, že městský soud procesně vadným způsobem naložil s důkazním návrhem, který směřoval k prokázání existující správní praxe.

IV. Závěr a náklady řízení

[18] Nejvyšší správní soud tedy uzavírá, že manžel stěžovatelky byl politickým vězněm ve smyslu § 2 odst. 1 odškodňovacího zákona, a jeho manželka tak je oprávněnou osobou pro přiznání odškodnění za výkon jeho nezákonné vazby v době komunistického režimu

(§ 3 odst. 1 odškodňovacího zákona). Sice nakonec nedošlo k jeho odsouzení (trestní stíhání bylo zastaveno), nicméně manžel stěžovatelky byl účasten na soudní rehabilitaci. V dalším řízení tedy žalovaný znovu posoudí nárok stěžovatelky a bude přitom vycházet z tohoto právního závěru.

[19] Kasační stížnost byla důvodná. Nejvyšší správní soud proto zrušil napadený rozsudek, a jelikož k tomuto postupu byl dán důvod již v řízení před městským soudem, zrušil i napadené rozhodnutí žalovaného [§ 110 odst. 1 a odst. 2 písm. a) s. ř. s.]. V dalším řízení je žalovaný vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu zde uvedeným [§ 110 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 78 odst. 5 s. ř. s.].

[20] Podle § 110 odst. 3 věty druhé s. ř. s. zároveň soud rozhodl o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti a žalobě. Žalovaný ve věci úspěch neměl, náhrada nákladů řízení mu proto nenáleží. Stěžovatelka měla ve věci plný úspěch, a proto jí podle § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. náleží proti žalovanému náhrada nákladů řízení, které důvodně vynaložila.

[21] V řízení o žalobě i v řízení o kasační stížnosti byla zastoupena advokátem. Pro určení výše nákladů na zastoupení se užije vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (dále jen „advokátní tarif“).

[22] V řízení před městským soudem učinil zástupce stěžovatelky tři úkony právní služby: převzetí a přípravu zastoupení, sepsání žaloby a repliky [§ 11 písm. a) a d) advokátního tarifu]. Jelikož tyto úkony učinil přede dnem nabytí účinnosti novely advokátního tarifu provedené vyhláškou č. 258/2024 Sb., odměna za ně se stanoví podle advokátního tarifu ve znění účinném do 31. 12. 2024 (čl. II vyhlášky č. 258/2024 Sb.). Soud mu tedy přiznal odměnu za tři úkony právní služby ve výši 9 300 Kč [§ 9 odst. 4 písm. d) ve spojení s § 7 bodem 5. původního znění advokátního tarifu] a paušální náhradu hotových výdajů ve výši 900 Kč (§ 13 odst. 4 původního znění advokátního tarifu). V řízení o kasační stížnosti tvoří náklady řízení odměna advokáta za zastupování dva úkony: sepsání kasační stížnosti a repliky [§ 11 písm. d) advokátního tarifu]. Ty již byly učiněny za účinnosti advokátního tarifu v aktuálním znění. Odměna za ně tak činí 9 240 Kč [§ 7 ve spojení s § 9 odst. 5 nyní účinného advokátního tarifu] a paušální náhrada hotových výdajů činí 900 Kč [§ 13 odst. 4 nyní účinného advokátního tarifu].

[23] Zástupce stěžovatelky je plátcem DPH, proto se náklady řízení zvyšují o částku 4 272 Kč odpovídající sazbě 21 % DPH. Žalovaný je částku 24 612 Kč povinen zaplatit stěžovateli k rukám jeho zástupce, advokáta JUDr. Lubomíra Müllera ve lhůtě 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 7. srpna 2025

pokračování

Ivo Pospíšil
předseda senátu